

Vloga javnih občil v praksi Borze znanja

Manica Žmauc

Množična občila imajo pri spodbujanju filozofije in prakse vseživljenjskega učenja nedvomno veliko možnosti. Obračajo se na množice, izbirajo med različnimi metodami in oblikami nagovora, učinkovitost njihovega početja pa temelji na pestri paleti različnih vzgibov, zaradi katerih se ljudje odločajo za učenje, od užitka, zadovoljstva, izziva in radovednosti do ambicij, sramu, strahu ali ljubezni.¹

Poročilo Prve svetovne konference o vseživljenjskem učenju je ponovno poudarilo pomen učne motivacije. K spodbujanju učenja je pozvalo vse družbene dejavnike, še zlasti sredstva množičnega obveščanja, ki naj

- širijo vseživljenjsko učenje in vzbujaajo željo po znanju,
- podpirajo učni proces tudi z geslom »učenje je zabava«,
- razvijajo območne učne programe na radiu in televiziji,
- razvijajo podporne lokalne izobraževalne programe.²

Še več, zdi se, da je aparat, ki z obveščanjem o dogajanju dogajanje ustvarja, nadvse primeren za uresničevanje poziva k učenju, ki se naslavlja na svet v celoti in legitimira kot nujnost za preživetje. Seveda lahko v trenutku, ko se gibanje za vseživljenjsko učenje še oblikuje, o učinkovitosti podpore javnih občil le sklepamo.

Pri nas bi splošno gibanje za učenje, h kateremu poziva Svetovna pobuda za vseživljenjsko učenje, le težko prepoznali, tako v naravnosti javnih občil in odzivu laične javnosti kot v prizadevanjih strokovnih institucij. Posplošeno bi lahko dejali, da obstaja vrsta učnih praks in akcij, o katerih javna občila sicer poročajo, toda občasno, na izrecno pobudo izvajalcev in v obliki, ki ne more zapustiti trajnega vtisa. Vzrokov za splošno nezainteresiranost javnih občil in javnosti za učna prizadevanja gotovo ni mogoče pripisati le enim ali drugim, toda zdi se, da jih kaže vseeno prej iskati pri izvajalcih učnih aktivnosti, ki so se, kljub pogosto očitnim in pomembnim uspehom, že vnaprej identificirali ali utrujeno sprijaznili s sindromom slovenske majhnosti in nepomembnosti. Kakorkoli že, verjetno res ni stvarno pričakovati, da se bodo razpršena učna prizadevanja razvila v gibanje za vseživljenjsko učenje zaradi prizadevanja javnih občil. Toda, ob vseh nalogah, s katerimi se srečujemo, ne kaže pozabiti, da pri tem javna občila nedvomno zelo potrebujemo.

V tem smislu se nam zdi utemeljeno predstaviti izkušnje projekta, ki je že po konceptu bistveno odvisen od podpore javnih občil.

Dejavnost Borze znanja

Borza znanja je projekt, ki ga je razvil Andragoški center Republike Slovenije leta 1992 v okviru širšega projekta Središča za pospeševanje samostojnega učenja, namenjenega povezovanju neformalnih oblik učenja in izobraževanja odraslih. Po letu dni

poskusnega delovanja, v katerem so nastala temeljna načela in pravila delovanja, računalniški program, instrumenti za spremljanje povratnih informacij, informativno gradivo in prvi stiki z javnimi občili, se je projekt preselil v Delavsko knjižnico, enoto Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani. Dobri dve leti kasneje sta se ljubljanski Borzi znanja pridružili informacijski središči v Mariboru (v Zavodu za izobraževanje Doba) in Novem mestu (v Razvojno izobraževalnem centru). Vedno večji odziv uporabnikov, pa tudi javnih in zasebnih izobraževalnih institucij in občinskih oblasti, kaže, da se bo projekt uspešno razvijal tudi v drugih slovenskih regijah.

Borza znanja je informacijsko središče, v katerem se zbirajo, urejajo in posredujejo podatki o ljudeh, ki iščejo ali ponujajo različno znanje in informacije. Dejavnost je neprofitna in je namenjena predvsem individualnim uporabnikom, ki v različnih oblikah prostovoljnega in neformalnega združevanja izmenjujejo znanje in informacije, ki prispevajo k njihovi osebni ali poklicni uveljavitvi.

Informacijsko središče opravlja dve temeljni dejavnosti:

1. zbira, ureja in daje podatke o učnih potrebah (povpraševanju in ponudbi znanja in informacij) na podlagi osebne ali telefonske komunikacije z uporabniki storitev Borze znanja;
2. obvešča javnost o aktualnem učnem povpraševanju in ponudbi v različnih javnih občilih.

Projekt upošteva koncepte permanentnega in neformalnega izobraževanja odraslih, strategijo razvoja splošne kulture učenja in izboljšanja kakovosti življenja v učeči se družbi. Nastal je po zgledu ustanove The Learning Exchange, ki se je kot informacijsko-svetovalno središče za pomoč pri oblikovanju neformalnih učnih odnosov razvilo v Chicagu leta 1971.

Idejna naravnost projekta izhaja iz vsakdanje, življenjske prakse, v kateri ljudje nenehno izmenjujejo informacije, znanje, spretnosti in razumevanje, se torej učijo, ne glede na to, ali sam proces izmenjevanja informacij, znanj itd. identificirajo, artikulirajo in definirajo kot učni proces. Gre torej za idejo, ki temelji na tisočletni praksi, ko se je človek nenehno učil, z opazovanjem, s posnemanjem, poskusi in z napakami, s svojimi izkušnjami in z nasveti drugih ljudi. Spontano vsakdanje učenje človeka od človeka se je skozi zgodovino razvilo v vedno bolj organizirane, formalizirane in institucionalizirane oblike prenašanja znanja. Znanje, tako osnovno, socializacijsko, kot specialno, je bilo zaupano nosilec posebnih družbenih vlog, ki so izpolnjevali svoje poslanstvo in prenašali znanje s starejših na mlajše generacije ta-

¹ Vseživljenjsko učenje, Koncept preživetja za 21. stoletje, Zbornik delovnih gradiv, Andragoški center Republike Slovenije, Ljubljana 1995.

² Prav tam.

ko, kot je predpisovala družba, po obsegu in vsebini ter metodi. Družbe so razvile vloge učiteljev in učencev, učenje je dobilo svoj čas, kraj in vsebino. Razvoj institucionalnega izobraževanja je tako precej zmanjšal vrednost spontanega, neformalnega učenja, ki poteka zunaj institucij in formaliziranih učnih odnosov.

Vendar so človekov razvoj spremljale mnoge različne oblike neformalnega učenja, od sproščenega druženja ljudi, pri katerem so izmenjavali svoje izkušnje, do različnih bolj ali manj organiziranih samoiniciativnih interesnih skupin, ki so združevale ljudi s skupnimi interesi v prostem času, poklicnimi, nacionalnimi, političnimi, religioznimi, osebnimi in drugimi interesi. Skratka, ostale so neštete drobne poti, po katerih so ljudje nenehno iskali in delili vse tisto znanje, ki ga potrebujejo, da bi živeli dobro, v sožitju s seboj in z drugimi. V zgodovinskem razvoju so bile te poti različno prepoznane, poimenovane in ovrednotene, toda zato ni so nikakor manj očitne in učinkovite.

Zgodovinsko obdobje, ki je zaradi neuspeha velikih, intencionalnih, organiziranih in institucionaliziranih učnih projektov ponovno odkrilo, da se učimo vsi, vse življenje in povsod, je neformalno učenje ovrednotilo z novo paradigmo in ustreznim pojmovnim, teoretskim ter metodološkim aparatom. Iz takšnih, zgodovinsko nujnih, obenem pa povsem življenjskih pobud so se v svetu razvili projekti, ki so poskušali različno uresničevati strategijo permanentnega izobraževanja in pravico do raznolikih učnih poti.

Vrednost neformalnega učenja je bilo treba ponovno potrditi in javnost seznaniti z možnostmi, ki jih projekti ponujajo, in s konkretnimi oblikami, ki so uporabnikom pri tem na voljo. Razvijanje kulture vseživljenjskega učenja se tako že od začetka srečuje s potrebo po podpori javnih občil, ki vključuje informiranje o učnih oblikah in spodbujanje učne motivacije.

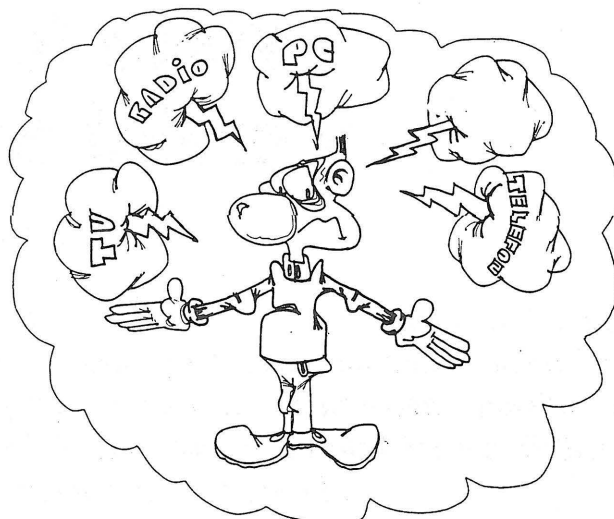
Razvoj Borze znanja kot posebne oblike pomoči pri zadovoljevanju vsakdanjih potreb po informacijah in znanju zahteva v primerjavi z drugimi modeli neformalnega učenja bolj intenzivno in predvsem redno obveščanje. Uspešnost zadovoljevanja učnih potreb pri Borzi znanja je namreč izredno odvisna od števila ljudi, ki so vključeni v izmenjavo znanja in informacij. Sodelovanje z javnimi občili je zato nepogrešljivo in neprecenljivo.

Sodelovanje z javnimi občili

Izkušnje kažejo, da je po treh letih delovanja velik del prebivalstva še vedno nezadostno informiran o obstoju projekta in možnostih, ki jih ta ponuja uporabnikom. Čeprav so za Borzo znanja že slišali, ljudje pogosto še vedno ne vedo natančno, kakšne storitve ponuja. V splošnih informacijah, ki so jim na voljo, ne prepoznajo lastnega interesa oziroma svoje učne možnosti. Tako v zadnjem letu ugotavljamo, da je slovenska javnost z obstojem Borze znanja sicer že precej dobro seznanjena, vendar je njen odziv še večinoma pasiven. V prihodnjih letih bo zato treba v različnih javnih občilih nadaljevati strategijo intenzivnega posredovanja razumljivih informacij o storitvah informacijskih središč.

Obveščenost javnosti je za Borzo znanja pomembna tudi zaradi narave same dejavnosti. Informacijsko središče lahko pomaga povpraševalcu, ki išče informacijo ali znanje, in ponudniku, ki svoje znanje ponuja drugim le, če se s konkretno učno potrebo seznani in se nanjo odzove čim več ljudi. Priprava in dajanje informativnih sporočil tako spada med temeljne redne dejavnosti informacijskega središča.

V ljubljanski Borzi znanja sodelujemo z različnimi javnimi občili. Največ informacij o Borzi znanja je na voljo na teletekstu

Televizije Slovenija, ki objavlja izbor aktualnih ponudb in povpraševanja na več kot šestdeset podstraneh. Taka oblika obveščanja ima veliko prednost, saj je na voljo uporabnikom po vsej Sloveniji, takrat, ko sami izberejo, in tako, kot jim je po volji. V lanskem letu se je skoraj petina novih članov z Borzo znanja seznanilo prav na teletekstu.

Izbor aktualnih učnih potreb v Borzi znanja objavljajo tudi različne radijske postaje, predvsem lokalne. Obseg sporočil in način sodelovanja je odvisen od dogovora z uredništvom. Tako na primer radio Poslovni val objavlja izbor aktualnih informacij vsak delavnik zjutraj ob 8. in popoldne ob 17. uri. Za jutranje poročanje pripravimo izbor približno treh aktualnih povpraševanj in treh ponudb, ki jih pošljemo po faksu, preberejo pa jih napovedovalci. Popoldansko poročanje poteka »v živo« in navadno podrobneje predstavi eno zanimivo povpraševanje ali ponudbo. Pri popoldanskem poročanju predstavljamo tudi vse zanimive in posebne dejavnosti na Borzi znanja, kot so na primer srečanja članov Borze znanja, sodelovanje na različnih strokovnih posvetih in konferencah, predstavimo 1500., 2000. itd. člana, organiziramo nagradna vprašanja za poslušalce in podobno. Jutranje poročanje je bolj informativno, popoldanski pogovor v živo pa ima predvsem motivacijsko vlogo. Podatki kažejo, da je informiranje javnosti po radiu učinkovito in uspešno. V lanskem letu se je na radijska sporočila odzvala približno polovica novih članov.

Na Borzi znanja sodelujemo tudi s tiskom. V začetku letošnjege leta smo pridobili k sodelovanju tudi dnevnik Delo, ki je zaradi velike naklade bistveno prispeval k povečanju števila uporabnikov Borze znanja.

Izreden odmev je imelo tudi sodelovanje z lokalnim programom Studio Ludwigana Televizije Slovenija. Odmevni so tudi občasni novinarski prispevki v televizijskih oddajah, časopisih in revijah, ki nastanejo ob posebnih dogodkih in akcijah na Borzi znanja.

Vsa javna občila brezplačno sodelujejo z Borzo znanja. Pomoč temelji na neprofitni naravi naše dejavnosti, za sodelovanje pa se jim oddolžimo z objavo njihove pomoči v informativnih glasilih Borze znanja.

Obveščanje javnosti o storitvah Borze znanja poteka tudi z distribucijo informativnih gradiv. Najširšem delu prebivalstva je namenjena informativna zloženka, v kateri so predstavljene temeljne informacije o dejavnosti, način uporabe storitev, javna občila, ki objavljajo aktualne informacije, in podobno. Za obveščanje izobraževalnih, medijskih, političnih in drugih institucij smo pripravili informativno publikacijo, ki predstavlja razvoj

projekta, podatke o uporabnikih in učnih potrebah, naše sodelavce in načrte. Reklamni lepak opozarja na dejavnost Borze znanja v različnih izobraževalnih ustanovah, zavodih za zaposlovanje, vladnih uradih in na drugih pomembnejših naslovih.

Projekt poskušamo predstaviti tudi domači in tuji strokovni javnosti. Dejavnost predstavljamo na različnih strokovnih posvetih, konferencah, kongresih ipd., z referati, s tiskanimi prispevki in z gradivi AV.

Problemi in načrti

Za uspešen razvoj dejavnosti je treba pritegniti nova javna občila in razviti nove oblike dajanja informacij. Izkušnje kažejo, da so za posredovanje temeljne informacije o dejavnosti Borze znanja primernejši »velika« javna občila, to je večje televizijske, radijske in časopisne ustanove. Za objavljane podrobnejših informacij o aktualnih učnih potrebah je v tovrstnih javnih občilih manj možnosti. V preteklih letih so pripravljenost za takšno sodelovanje pokazala predvsem lokalna javna občila, ki so usmerjena k potrebam lokalnih skupnosti in imajo praviloma manjšo, toda redno publiko. Redno informacijsko dejavnost regionalnih Borz znanja je v prihodnje smiselno usmeriti prav na lokalna javna občila.

Nadaljnji razvoj dejavnosti zahteva vključevanje novih informacijskih javnih občil, med katerimi postaja vedno pomembnejši Internet. Internet kot interaktivno javno občilo ne omogoča uporabniku le, da informacijo prebere, temveč se nanjo tudi neposredno aktivno odzove. Borza znanja bo z Internetom tako pridobila nov komunikacijski kanal, ki bo uporabniku ponujal osnovne podatke o dejavnosti, seznam aktualnih učnih povpraševanj in ponudb ter možnost za posredovanje lastne učne potrebe po elektronski pošti, po kateri bo prejel tudi odgovor. Z Internetom bodo storitve Borze znanja dostopne še več ljudem, projekt pa se bo lahko, kar je zelo pomembno, promoviral tudi v tujini.

Za predstavitev dejavnosti Borze znanje je izredno pomembno tudi neposredno delovno okolje, v katerem je informacijsko središče. Ljubljanska Borza znanja je v splošnoizobraževalni knjižnici in tako pomembno dopolnjuje njeno ponudbo informacij. Po drugi strani pa ima knjižnica na dan več kot šeststo obiskovalcev, ki se pri tem seznanijo tudi z Borzo znanja. Sodelovanje s knjižnico je izredno uspešno in omogoča številne skupne akcije, ki predstavljajo eno in drugo dejavnost. Spodbudno in medijsko privlačno delovno okolje imata tudi regionalni središči v Mariboru in Novem mestu, ki sta v izobraževalnih institucijah. Borza znanja s svojo dejavnostjo dopolnjuje ponudbo formalnih učnih oblik in s tem prispeva k zadovoljevanju različnih učnih potreb. Seveda je za uspešen razvoj informacijskega središča izredno pomembna naklonjenost vodstva in sodelavcev v ustanovi do dejavnosti Borze znanja.

Možnosti za informiranje javnosti in predstavitev projekta je veliko. Na ljubljanski Borzi znanja poskušamo razvijati in ohranjati podobo učinkovitega in prijaznega informacijskega središča, v katerem znamo prisluhniti učnim potrebam ljudi in jim pomagati. Za uspešen nadaljnji razvoj projekta je treba ustvarjati prepoznavno celostno podobo, od grafične opreme informativnih gradiv in učinkovitega gesla (Menjaj znanje, ne sanje!) na eni strani do prijetnega delovnega okolja in dobrih odnosov med sodelavci na drugi strani. Za predstavitev kaže izkoristiti tudi vsakdanje dejavnosti in majhne delovne uspehe, na katere smo ponosni. Tako smo na primer na ljubljanski Borzi znanja v letošnjem letu sami prebarvali delovno okolje, o novi podobi našega prostora pa so z veseljem poročali tudi v obvestilih javnih občil. Izkušnje kažejo, da je treba javnost vztrajno, toda premišljeno in

prijazno nagovarjati. Gotovo pa vsa nadaljnja prizadevanja in uspehi temeljijo na strokovnosti storitev. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da se vedno več uporabnikov na Borzo znanja obrača po priporočilu prijateljev in znancev, ki so pohvalili naše delo.

Za uresničitev vseh navedenih dejavnosti so potrebna tudi finančna sredstva, ki jih pri sedanji politiki financiranja ni mogoče pridobiti iz rednih virov. Ena od rešitev je pridobitev pokroviteljev. V preteklih letih smo se v Borzi znanja obrnili že na nekaj podjetij, ki se na naše pobude niso odzvala. V ljubljanskem informacijskem središču smo letos zaprosili za sodelovanje računalniško podjetje Unistar iz Ljubljane, ki nam je prijazno odstopilo računalniško opremo za novo delovno mesto. Pomagal nam je tudi Color iz Medvode, ki nam je podaril večjo količino barv za polepšanje delovnega prostora in izvedbo likovnih delavnic v knjižnici ter na sejamski prireditvi Dnevi slovenskega izobraževanja.

Temeljni problem, s katerim se srečuje informacijsko središče v Ljubljani, je pomanjkanje novih delovnih moči. Vedno večje število uporabnikov in razvoj mreže regionalnih informacijskih središč postavlja ljubljanski Borzi znanja nove razvojne naloge in povečane delovne zahteve, ki jim je mogoče zadostiti le z več redno zaposlenimi in bistveno večjimi finančnimi sredstvi. Regionalna informacijska središča se bodo uspešno razvijala le s podporo lokalnih oblasti. Izkušnje kažejo, da je takšno sodelovanje ob primernih pobudah in prizadevanjih obetavno in koristno za oba sodelujoča.

K uspešnejši informativni in predstavitveni dejavnosti Borze znanja bi pomembno pripomogla tudi pomoč institucij, ki se strokovno ukvarjajo z informiranjem in marketingom v izobraževanju. In navsezadnje tudi podpora, čeprav bolj organizacijska in moralna kot finančna, drugih izobraževalnih institucij, podobnih projektov in posameznikov, s katerimi bi lažje in učinkoviteje uresničevali nove naloge.

Izkušnje Borze znanja kažejo, da zahteva razvoj tovrstnih (zlasti neprofitnih) projektov predvsem v prvih letih vztrajno in pogosto nadpovprečno prizadevanje, med katerimi je verjetno najpomembnejša motiviranost in podjetnost izvajalcev. Z naklonjenostjo in s podporo vseh, ki jim lahko pri tem pomagajo, bodo prizadevanja za boljše učne in življenjske razmere nedvomno lažje uresničljiva. In morda lahko takšne spodbude in sodelovanje pričakujemo prav v letu vseživljenjskega učenja.

Manica Žmauc
vodja Borze znanja v Delavski knjižnici,
enoti knjižnice Otona Župančiča
